

Cyrlometodějská
teologická fakulta

Institut M. J. Metzgera pro dialog a smíření

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská
teologická fakulta

”

„Mír stojí a padá s intelektuální a morální obnovou lidské společnosti. Pokud se má změnit podoba společnosti, musí se nejprve změnit psychika národů a jednotlivců. V tom spočívá klíčový bod celé otázky míru. Mír je problémem výchovy!“
(1918)

„Hledám křesťany, kteří se postaví šílenství ničemů, jež připravují s chladnou vypočítavostí nadcházející válku. Hledám křesťany, kteří se klidně nechají nazývat blázny, zůstanou-li v menšině vůči těm, kdo věří v násilí a svádí ubohý lid. Hledám křesťany, kteří vědí, proč jsou křesťany, a proto staví to, co je věčné nad to, co je časné: Boha nad stát, pravdu nad vlast, spravedlnost nad prospěch. Hledám křesťany, kteří věří v lásku, v Kristův mír v Kristově království a ve vítězství Boha ve světě – a kteří jsou pro to ochotni dát vše, i svůj život.“
(1925)

M. J. Metzger

ÚVODNÍ SLOVO

Založení **Institutu M. J. Metzgera pro dialog a smíření** je odpovědí Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci na zásadní výzvy současné doby. Vyjadřuje způsob, jakým chceme nahlížet na aktuální problémy české a evropské společnosti související s rostoucím celosvětovým napětím mezi státy a s názorovou polarizací obyvatelstva.

Institut může být přirovnán k pozorovací věži, z níž lze zkoumat minulost, vnímat přítomnost a zároveň zachycovat to, co je podstatné pro život jednotlivce i pro fungování každé společnosti: úctu k lidské důstojnosti založenou na vzájemném respektu, toleranci a solidaritě. Základními kameny této věže jsou myšlenky Maxe Josefa Metzgera, křesťanského intelektuála a vizionáře. V 1. polovině 20. století vyzýval k bdělosti před hrozbami fanatického nacionalismu, rostoucího zbrojení Německa a evropských států, šíření nenávisti vůči jiným národům a arogance politických špiček. Jeho prorocká vize světa, za kterou zaplatil životem, je vizí společnosti jako sítě, jež spojuje všechny do jednoho organického celku. Je-li tato síť tkána vlákny smíření, dialogu, vzájemného porozumění a altruismu, může zajistit pokojnou budoucnost ku prospěchu všech.

Přál bych si, aby naše pracoviště přitahovalo kolegyně a kolegy z domácího i zahraničního akademického prostředí ke společným projektům. Rád bych také, aby oslovilo mladé lidi, kteří hledají právě takové intelektuální zázemí. Zároveň věřím, že se mu dostane podpory od všech, kterým leží na srdci společné dobro a odpovědnost za svět, v němž žijeme.

prof. Lubomír Žák, vedoucí institutu

Impulz k založení

V roce 2024 vznikl v srdci Olomouce nový akademický institut inspirovaný životem a odkazem Maxe Josefa Metzgera. Tento mimořádný muž, popravený krátce před koncem druhé světové války, získává v posledních letech stále větší uznání nejen v Evropě, ale i ve světě. Přispěla k tomu jak opakovaná ocenění jeho odkazu ze strany veřejných a kulturních autorit v Německu a dalších evropských zemích, tak i uznání jeho mučednické smrti ze strany papeže Františka a katolické církve.

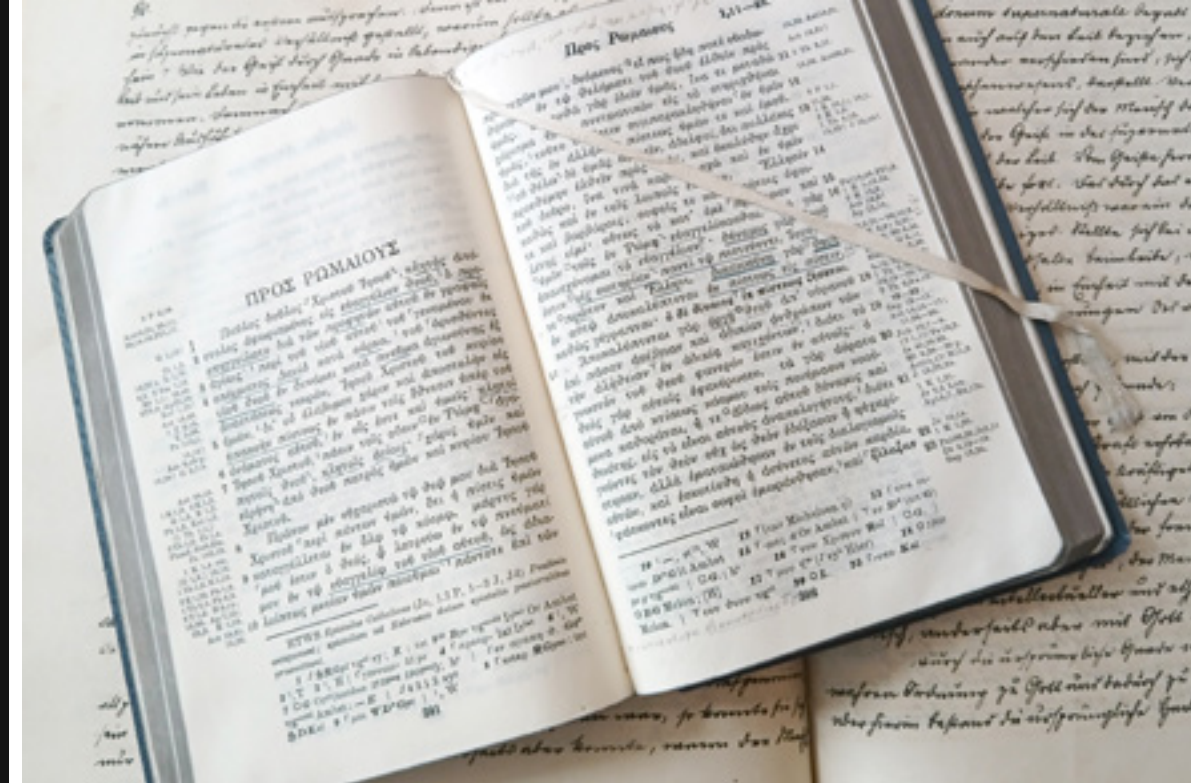
Impulzem k založení institutu se stala velkorysá iniciativa Metzgerovy komunity (Christkönigs-Institut) se sídlem v Meitingenu, která v roce 2023 zapůjčila Cyrilometodějské teologické fakultě UP vzácný soubor archivních dokumentů, rukopisů a knih. Tento jedinečný fond umožňuje důkladné vědecké zkoumání Metzgerova průkopnického díla a jeho šíření v současném akademickém i společenském prostoru.

Metzgerův životní příběh

Max Josef Metzger (1887–1944) byl katolický teolog, novinář a vizionář. Vypuknutí první světové války přivítal jako německý vlastenec a odešel na frontu coby vojenský kaplan. Válečné hrůzy jím ale hluboce otřásl – proměnily ho v člověka, který každým svým slovem usiloval o mír a smíření národů Evropy. Pro své názory byl pronásledován nacistickým režimem a z vůle Adolfa Hitlera byl roku 1944 popraven.

- **1887** – Narozen v Schopfheimu (Německo) v rodině učitele.
- **1905–1911** – Studium filozofie a teologie ve Freiburgu im Breisgau a ve švýcarském Fribourgu, kde získal doktorát a navázal přátelství se studenty z různých evropských zemí.
- **1911** – Kněžské svěcení a zahájení pastorační služby.
- **1915** – Jako polní kaplan se účastní bojů první světové války; její hrůzy ho přivádějí k hlubokému přesvědčení o zásadním významu myšlenky pacifismu.
- **1919** – Ve Štýrském Hradci zakládá komunitu, která se věnuje službě chudým, šíření pacifistické vize Evropy a boji proti alkoholismu; Metzger píše články do novin a osvětové brožury.
- **1921** – Po konci války je jako první Němec pozván, aby na francouzské půdě vystoupil s projevem; hovoří o bratrství evropských národů.
- **1924** – Zatímco A. Hitler píše *Mein Kampf*, Metzger publikuje článek *Ich suche... (Hledám)*, v němž vyzývá současníky, aby se zbavili nenávisti vůči jiným národům.
- **1927** – Jako první katolík se účastní Světového ekumenického setkání v Lausanne.
- **1928** – Zakládá nakladatelství pro šíření vize světa založeného na křesťanských hodnotách a odmítnutí militarismu a nacionalismu.
- **1932** – Píše papeži Piovi XI.; varuje před důsledky zbrojení evropských států, žádá o intervenci.
- **1934** – Potíže s cenzurou nacistického režimu vedou k třídnímu věznění a zákazu šíření jím vydávaných časopisů a knih.
- **1938** – Zakládá mezikonfesní ekumenické hnutí *Una Sancta*, které má spojovat křesťany otevřené myšlenkám dialogu a smíření.
- **1939** – Měsíční vězení v Augsburgu bez udání důvodu; nadále je pod stálým dohledem gestapa.
- **1943** – Zatčen a odsouzen k smrti za velezradu pro sepsání tajného manifestu o budoucí jednotě evropských národů, která má nastat po porážce Hitlerova Německa.
- **1944** – Popraven gilotinou ve věznici v Brandenburg-Görden (Berlín).
- **2024** – Katolická církev jej prohlásila za mučedníka a blahoslaveného.

Osobní předměty patřící M. J. Metzgerovi, z nichž některé měl u sebe ve vězení během posledních měsíců před popravou.

Metzger a Morava

V období první republiky Metzger opakovaně navštěvoval Československo, zvláště moravský region. V Brně, Ostravě, Dolních Dunajovicích se setkával s přáteli, kteří s ním sdíleli vizi duchovní a společenské obnovy. V těchto městech se usadily členky jeho komunity – Němky a Rakušanky, které byly zejména českého, moravského a rakouského původu. Věnovaly se matkám samoživitelkám, sirotkům, dětem z chudých rodin, chudým a nemocným. Organizovaly biblická setkání, podporovaly duchovní růst farností a přinášely do nich Metzgerovy ideály: dialog mezi církvemi a národy, smíření a společné budování lepšího světa. Jejich činnost ukončil násilně protektorátní režim.

Inspirace pro dnešek

Již ve 20. letech minulého století varoval Metzger před nacionalismem a zneužíváním moci. Viděl, že trvalý mír vyžaduje nové formy mezinárodní spolupráce: vytváření evropských struktur a institucí schopných chránit práva všech národů na základě sdílených morálních zásad. Věřil, že k tomu může významně přispět křesťanství, nebude-li uzavřeným elitním klubem, ale živým hlasem solidarity.

Jako publicista a šéfredaktor se obracel k mladým čtenářům a vedl je k ideálům mezilidského porozumění, smířlivosti a respektu. Povzbuzoval je, aby navazovali vztahy s vrstevníky z jiných zemí, aby si psali, poznávali se, učili se toleranci. Dokázal spojit hlubokou duchovní dimenzi s konkrétním myšlením o obnově společnosti, politiky, ekonomiky, ale také křesťanství.

Dnes, v době kulturních střetů a válek v Evropě a jinde ve světě, kdy důvěra v mezinárodní instituce slábne, zní jeho poselství s novou naléhavostí. Institut tyto otázky znovu otevírá – s respektem k pramenům, ale se zrakem upřeným vpřed.

- **Proměna společnosti:** Metzger volal po sociální a morální obnově, která začíná v lidském srdci a odtud se šíří do mezilidských vztahů směrem k větší solidaritě a zcela nenásilné kultuře soužití.
- **Věrnost svědomí:** Povzbuzoval k odvaze čelit dehumanizačním procesům ve společnosti věrností vlastnímu svědomí, a to bez kompromisu, i pod pohrůžkou násilí nebo smrti.

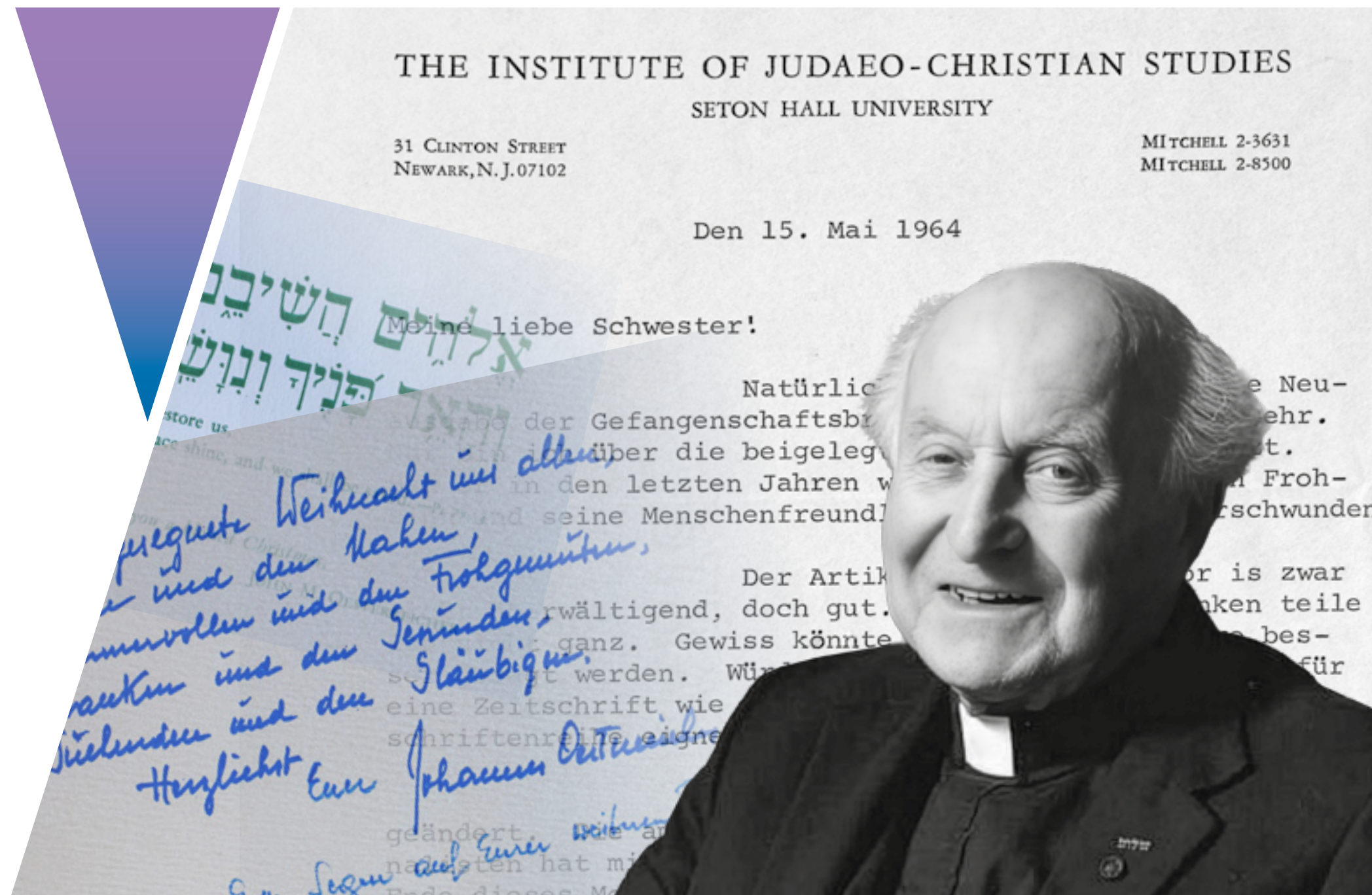
- **Spravedlivé uspořádání Evropy:** Ve svém *Mírovém programu* předjímal pozdější myšlenky evropského sjednocení, založeného na vzájemném smíření, rovnosti a spravedlnosti mezi národy, úctě k jazyku, území, kultuře a víře všech menšin.
- **Společný jazyk:** Poukazoval na problém rozšířené jazykové ngramotnosti, která bránila komunikaci mezi národy Evropy. Vyzýval proto ke studiu esperanta jako nástroje pro vzájemné porozumění.
- **Křesťanství otevřené světu:** Zdůrazňoval, že křesťané nemají být pasivními svědky dění, ale aktivními tvůrci míru. Klíčem k proměně světa je ochota nést spoluzodpovědnost za osud lidstva.
- **Myšlenkový základ:** Pevnou oporou jeho vize byla bratrská láska vycházející z evangelia. V ní viděl cestu k překonání nespravedlnosti, nenávisti i války.
- **Ekumenismus a jednota:** Usiloval o jednotu křesťanů a otevřený dialog mezi církvemi. Věřil, že jen sjednocená církev může plně uskutečňovat své poslání.

Johannes Oesterreicher: most mezi vírami

Součástí fondu institutu jsou texty, korespondence a publikace spojené s osobností Johannese (Johna) Oesterreichera (1904–1993). Tento moravský rodák a pozdější americký teolog patří k nejvýznamnějším postavám moderního židovsko-křesťanského dialogu.

Narodil se v Městě Libavá, studoval na gymnáziu v Olomouci. Ve 20. letech navázal úzký vztah s Metzgerem a stal se členem jeho komunity. Sdíleli víru v budoucnost založenou na dialogu, smíření a překonání nepřátelství mezi státy i náboženstvími. Důrazně se vymezoval proti antisemitismu – ve Vídni založil časopis *Die Erfüllung*, v němž hájil Židy před nacistickým útlakem. Po roce 1938 emigroval do USA. Na Seton Hall University v New Jersey založil v roce 1953 *Institute of Judaeo-Christian Studies*, první akademické centrum svého druhu v Severní Americe. Podílel se na přípravě deklarace II. vatikánského koncilu *Nostra aetate* (1965), která se stala milníkem v dějinách vztahů mezi křesťany a Židy.

Studium Oesterreicherova života a díla je tak přirozenou součástí badatelské činnosti institutu.

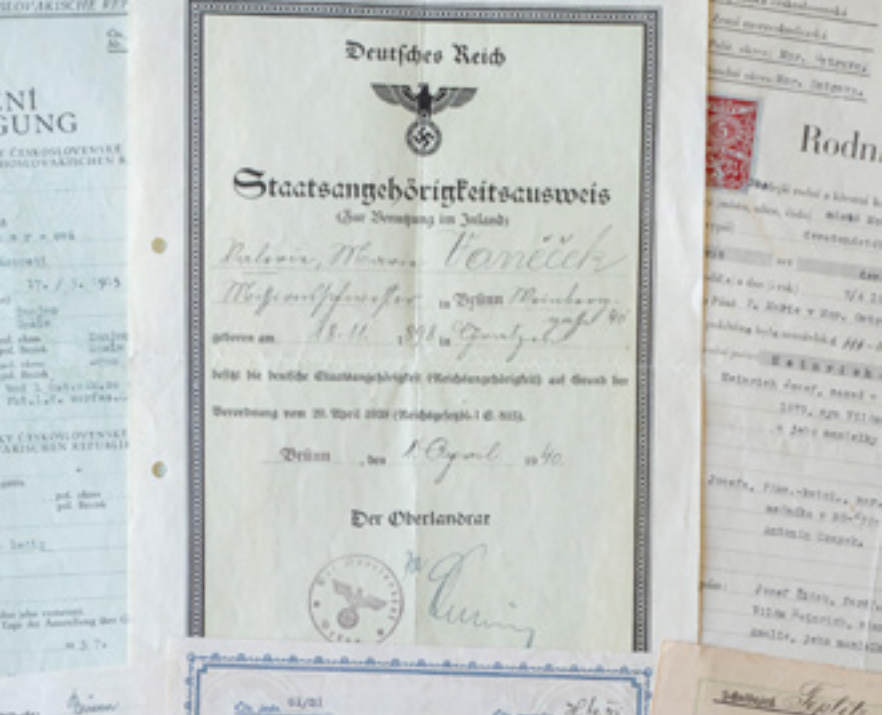

Myšlení a kultura dialogu

Institut chce být prostorem tvůrčí interdisciplinární spolupráce, společného bádání a reflexe nad problémy stupňující se dehumanizace a fragmentace české i evropské společnosti, způsobenými různými faktory – od šíření nenávistných ideologií až po některé nevhodné způsoby využívání nových technologií, včetně umělé inteligence a virtuální reality. V tomto prostoru jde především o hledání řešení.

Jsou-li jednostrannost, omezenost, negace nebo neschopnost zachytit dynamičnost a složitost lidského bytí charakteristickými znaky dehumanizujícího pohledu na realitu člověka a společnosti, pak je naší ambicí pracovat na jiné vizi a jiném myšlení. Jde nám o pohled, v němž jsou lidské bytí a lidská společnost chápány jako mimořádně komplexní a neustále se vyvíjející živá skutečnost, jejímž základním bytostným znakem je vztahovost – tedy bytí-ve-vztahu.

Chceme se inspirovat nejen Metzgerem a Oesterreicherem, ale také dalšími mysliteli z českého, evropského i světového prostředí – z oblasti filozofie, sociologie, teologie, vědy a kultury, minulosti i současnosti. Z jejich díla a odkazu, ve světle dnešních společenských výzev, chceme vytvářet prostor pro dialog zaměřený na obnovu myšlení, vědy a kultury. Naším cílem je přispět k společenské proměně založené na hodnotách tolerance, respektu, solidarity, dialogu a smíření.

Archivní dokumenty, časopisy, noviny z první poloviny 20. století a knihy, které jsou součástí fondu institutu.

Výzkumné oblasti Institutu

- **Život a odkaz Metzgera** – studium teologických, spirituálních ekumenických, sociologických a politických aspektů jeho myšlení. Prohlubování Metzgerových intuicí v dialogu s idejemi dalších významných myslitelů 20. století (Romano Guardini, Edith Steinová, Simone Weilová, Franz Rosenzweig, Pavel A. Florenskij ad.).
- **Metzger a Morava** – historický výzkum přítomnosti a působení Metzgerovy komunity mezi moravskými Němci i Čechy v meziválečném období, s důrazem na jejich význam pro uzdravování historické paměti a podpory česko-německého a česko-rakouského smíření.
- **Johannes Oesterreicher** – výzkum teologického díla, korespondence a myšlenkového odkazu, se zaměřením zejména na témata obnovy dialogu a vzájemného respektu mezi křesťanstvím, judaismem a dalšími náboženstvími, stejně jako rozvoje kultury mírového soužití a spolupráce mezi národy.
- **Začátky pacifismu, ekumenismu a katolických obnovných proudů** – zkoumání vzniku a rozvoje těchto proudů v kontextu zásadních historických událostí a proměn v Evropě, v křesťanství i v katolické církvi 20. století. Se zaměřením zejména na současné přístupy k řešení násilí a ozbrojených konfliktů, filozofii a kulturu dialogu a ekumenismu.
- **Dialog a smíření jako klíčové kategorie myšlení** – prohloubení těchto témat v oblasti filozofie (etiky), teologie, sociologie i práva, ve světle dialogického myšlení jako nástroje překonávání konfliktů a podpory společenské soudržnosti. Výzkum navazuje na teorii komplexity Pavla A. Florenského, Edgara Morina, Basaraba Nicolescu a dalších autorů, zaměřenou na řešení problému soužití lidstva a na holisticko-etický přístup k přírodě.
- **Zpravování digitálního archivu a knihovny** – katalogizace metzgerovské literatury, digitalizace, zpřístupnění odborných textů a souvisejících archivních dokumentů.

Archiv a knihovna

Součástí institutu je specializovaná knihovna a digitalizované archivní materiály, které jsou přístupné akademické obci i odborné veřejnosti.

Institut spravuje:

- Metzgerovy osobní listy, deníky, nepublikované rukopisy, články a knihy.
- Vědecké studie a popularizační články týkající se Metzgerovy osoby, jeho myšlení a díla, jakož i kontextu, v němž žil a pracoval.
- Kompletní ročníky některých katolických rakouských a německých novin a teologických časopisů vydaných ve 20.–40. letech 20. století.
- Knihy a brožury o hospodářské a sociální situaci v Německu a v Evropě konce 19. a první poloviny 20. století.
- Literaturu o počátcích ekumenismu a díla prvních ekumenistů, katolických i nekatolických.
- Knihy a brožury (z konce 19. a začátku 20. stol.) o počátcích křesťanského pacifismu a díla některých prvních křesťanských pacifistů.
- Literaturu o Hitlerovi, Třetí říši, opozičních protihitlerovských hnutích a mučednících nacionálního socialismu.
- Knihy a osobní dopisy Oesterreichera.
- Vzácné archiválie týkající se přítomnosti a působení Metzgerovy komunity na Moravě (dopisy, osobní dokumenty, dokumenty státních a církevních úřadů, fotografie atd.).

prof. ThDr. Ľubomír Žák

Teolog a vysokoškolský pedagog, specialista na systematickou a fundamentální teologii, ekumenismus a pravoslavnou teologii. V r. 2003 se habilitoval na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde od r. 2018 vyučuje dogmatickou teologii a od r. 2024 řídí Institut M. J. Metzgera pro dialog a smíření. V r. 2013 byl jmenován profesorem na Papežské Lateránské univerzitě ve Vatikánu, kde také učil. Jako hostující profesor působí na univerzitách v Brazílii a v Itálii.

Je členem rad, komisí a mezinárodních teologických projektů a časopisů v Evropě a Jižní Americe, zejména v oblasti katolicko-evangelického dialogu. Ve výzkumu se zaměřuje na teologii M. Luthera a M. J. Metzgera, na trojiční ontologii, teologickou epistemologii a vztah teologie, filosofie a mystiky, zvláště u Pavla A. Florenského.

ZAMĚSTNÁNÍ:

- 1996–1998: Papežský Východní Institut, Řím; výuka předmětu Teologická antropologie křesťanského Východu
- 1998–2022: Právnická a Teologická fakulta, Papežská Lateránská Univerzita, Řím-Vatikán: asistent, odborný asistent, řádný profesor
- 2001–2003: KTF UK, Praha: výuka předmětů Úvod do teologie, Ekleziologie, Ekumenizmus
- 2003–2012: Teologická fakulta sv. Bonaventury (Seraphicum), Řím: výuka předmětů Úvod do teologie a Fundamentální teologie

- 2011–dosud: stálý hostující profesor na Escola de Educação e Humanidades, Pontifícia Universidade Católica do Paraná (PUC-PR), Curitiba, Brazílie
- 2018–dosud: učí teologii na Katedře systematické teologie CMTF UP, ČR

STUDIUM:

- CMBF, Univerzita Komenského, Bratislava (1985–90): filosofie a teologie
- Accademia Alfonsiana – Papežská Lateránská univerzita, Řím-Vatikán (1992): licenciát z morální teologie
- Accademia Alfonsiana – Papežská Lateránská univerzita, Řím-Vatikán (1998): doktorát z morální teologie
- CMTF UP, Olomouc (2003): habilitace v oboru Teologie
- Papežská Lateránská univerzita, Řím-Vatikán (2013): jmenován profesorem Teologie

Napsali jsme

Vojenského kaplana poslali nacisti pod gilotinu: dokumenty kněze a pacifisty získala teologická fakulta, v Olomouci vznikne jeho knihovna

<https://www.cmtf.upol.cz/nc/zprava/clanek/vojenskeho-kaplana-poslali-nacisti-pod-gilotinu-dokumenty-kneze-a-pacifisty-ziskala-teologicka-faku/>

Olomoucká teologická fakulta získala vzácné tiskoviny z Německa

<https://www.cmtf.upol.cz/nc/zprava/clanek/olomoucka-teologicka-fakulta-ziskala-vzacne-tiskoviny-z-nemecka/>

Dokumenty popraveného kněze a pacifisty budou zkoumat na teologické fakultě

<https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/dokumenty-popraveneho-kneze-a-pacifisty-budou-zkoumat-na-teologicke-fakulte/>

Obsah

Úvodní slovo (prof. Lubomír Žák, vedoucí institutu)	5
Impuls k založení	7
Metzgerův životní příběh	9
Metzger a Morava	12
Inspirace pro dnešek	14
J. Oesterreicher: most mezi vírami	16
Myšlení a kultura dialogu	18
Výzkumné oblasti institutu	22
Archiv a knihovna	25
Prof. Lubomír Žák, profesní medailon	26
Napsali jsme	28
Kontaktní údaje	30

Institut M. J. Metzgera pro dialog a smíření

Cyrlometodějská teologická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Korespondenční adresa:

Univerzitní 22, Olomouc, 771 11

Sídlo: Kateřinská 17, Olomouc

Vedoucí institutu:

Lubomír J. Žák

Email: lubomir.zak@upol.cz

Telefon: +420 585 637 135

Výzkumný pracovník institutu:

Jan Thümmel

Email: jan.thummel@upol.cz

www.cmtf.upol.cz/metzger

Autoři textů: Lubomír J. Žák, Jan Thümmel

Editor: Mgr. Lenka Peřinová

Fotografie: Archiv CMTF UP, Dalibor Peřina

Design, grafická úprava: Dalibor Peřina

Tisk: Tiskárna Budík Grafika s.r.o.

Olomouc 2025

Cyrlometodějská
teologická fakulta

www.cmtf.upol.cz/metzger